

Nem gondolják, hogy egy napon fejükről
 leverjük még a bohócsüveget,
 s az egész megkergült, istenverte bandát
 úgy vágjuk földhöz, mint az üveget?

Vagy nem tudják, hogy Shakespeare azt meséli,
 hogy Csehország a tengerparton fekszik?
 Nem félnek attól, hogy egy nap a népek
 a Keleti tengert reájuk eresztik?

Milyen nyugalom lenne a szegény Európában,
 és büszke volna Shakespeare is, hogy igaza lett...
 Én meg Matild asszonnyal egy karcsú vitorlásban
 úszkálnék minden nyáron Németország felett.

Berlin táján, a Schloss fölött mindig kiköpnék,
 s kalapot emelnék ha arra járnék, hol Goethe lakott,
 elsíratnám Hegelt és végül kikötném
 Potsdam egyik kiálló tornyán a csónakot.."

A derék, öreg Rajna ilyen gonosz beszédre
 barázdás, vén fejével szakállába hajolt,
 s a rémület s a bánat hirtelen oly fehérre
 festette képét> mint a telihold.

Szomorú és agg polgár: csak nézett, mint rossz kölyköt,,
 s hogy testét a víz lassan benyelte, mint a sír,
 halkán, sugva idézte még a weimari költőt: —
 „Heinrich! mir grauts von dir!"

NAPJAINK ÁTÉRTÉKELŐI (IV.)

Irta: PÁLFAI ISTVÁN (Budapest)

Ma még a munkásmozgalmi kispolgár is kötelességének tartja, hogy azzal, amit az általános történeti helyzet elemzésének tekint, alapozza meg a gyakorlatnak „új irányokat mutató” megjegyzéseit. Így Kassák sem mulasztja el vizsgálat tárgyává tenni az imperializmus általános összefüggéseit s a fasiszta uralmi formák jelentőségét az imperializmus rendszerében. Sőt itt már eszébe jutnak a tőkés termelés ellenmondásai is, amelyek folytán a kapitalizmus válsága, ha mélyülése egy ponton látszólag meg is áll, utóbb magasabb szinten, még a mainál is végzetesebben és megoldhatatlanabb formában jelentkezik. (32). Így azt várhatná az olvasó, hogy ki fogja mutatni azokat a konkrét gazdasági és politikai erőket is, amelyek a kapitalizmus válságának további kiélesedését idézik elő a faszálódó imperializmusban és a válság kiélesedésének tényeire fogja alapozni az általa ajánlott gyakorlatot. Ezt várhatná az olvasó, ha nem unná már az eddigiek alapján, hogy Kassáknál nem logikus gondolatmenetekre, hanem la-

pos ellenmondásokra kell felkészülnie. Tényleg, ugyanakkor, amikor megállapítja Kassák a kapitalizmus válságának szükségszerű kiéleledését a helyett, hogy ezt a marxista tételt konkretizálná, mindent elkövet azoknak az antimarxista ellentéteknek a konkrét bebizonyítására, hogy a kapitalizmus ellenmondásai letompulóban vannak, letompulóban úgy az imperializmus általános rendszerében, mint éppen a fasizmus különleges vonásainál fogva is. Így a marxizmus tételeitől itt is teljesen függetleníti magát valódi gondolatmenetében s azoknak itt is csupán az a szerep jut, hogy elleplezzék felfogásának antimarxista voltát.

Kassák mindenekelőtt gyökeresen „átértékeli” az imperializmus marxista elméletét (31-32). Megtudjuk itt, hogy „1914, illetve 1918 óta” a régi értelemben vett gyarmatpolitikáról nem lehet többet szó, mert „az áruexportot fölváltotta a tőkeexport.” — Azonban az imperializmust köztudomás szerint már „1914, illetve 1918” előtt is többek között az a tény jellemezte, hogy az imperialista országok kivételében a tőkeexport dominált az egyszerű áruexporttal szemben s így az imperialista világháború ebben a tekintetben semmi minőségi változást nem hozott. Kassáknak azonban szüksége van erre a hamis tételre, hogy levonhasson belőle egy nem kevésbé hamis következtetést, azt, hogy: „az áruexport megszűnésével... megszűnt az anyaország lakossága számára az extraprofit.” Amint látjuk, sejtelve sincs arról, hogy először: a tőkeexport dominálása nem jelenti az áruexport „megszűnését”, mert a tőkeexport is elsősorban áruexport alakjában bonyolódik le, sőt az utóbbi fellendítésének eszköze; s hogy másodsor extraprofit nemcsak a gyarmati áruexportból származik, hanem ezenfelül a gyarmati nyersanyagimportból is s különösen a tőkeexportból, egyrészt azért, hogy az áruexport alakjában lebonyolódó tőkeexport a gyarmati áruexporton elért extraprofitot megtetézi a tőkeexportból eredő extraprofittal, másrészt azért, hogy a tőkeexport részben egybeesik az olcsó gyarmati munkaerő közvetlen kiaknázásával s így ezen a réven is extraprofit keletkezésére vezet. És úgy látszik, arról sincs tudomása, hogy a gyarmatok birtoklása monopolisztikus nyersanyagforrásokat, áruexportpiacokat és szorosan ellenőrzött tőkeexportpiacot, tehát különleges gazdasági előnyöket biztosít az imperialista országok számára, el is tekintve az extraprofit tényétől. Azonban ilyen „vulgarmaterialista elgondolások” nyilván nem méltók Kassák emelkedett idealista szelleméhez. De mindenesetre csak így juthat el ahhoz a tökéletesen „időszerű” konkluziójához, amely szerint „a gyarmatok ma már nem azok a könnyen kizsákmányolható aranybányák, amelyek régen voltak, a nemzetközi konfliktussal és az esetleges belföldi lázongásokkal járó veszedelmeket nem érik meg s ezekkel a tényekkel számolnunk kell, ha a kapitalizmus... hamarosan bekövetkező gyarmati háborúiról beszélünk.”

A helyzet tehát a következő: Szemünk előtt játszódik le Japán gyarmati expanziója, amely az imperialista világháború folytonos kockáztatása mellett már egész Mandzsuriát és Északkinát elnyelte. Szemünk előtt játszódik le Olaszország gyarmati expedíciója Abesszínia ellen, amely, amidőn ezeket a sorokat írjuk, az imperializmus rendszerét közvetlenül világháború küszöbére sodorta. Az egész polgári sajtó évek óta úgy ítéli meg a világpolitikai helyzetet, mint amely, háborús konfliktusgócaival, teljesen analóg az 1914-et megelőzőt helyzettel; sőt ma már azt is kezdi többé-kevésbé tisztán látni, hogy a közvetlenül felvetett kérdés, amely újabb világháborúra vezethet, nem más, mint a világ újra való felosztásának, a gyarmatok, érdekszférák újra való felosztásának a kérdése. Egész világosan látjuk a japán és az olasz példák, hogy az

imperializmus rendszerében még az imperialista hatalmak huzódozása az egymás elleni háborútól, e háború kirobbantásának eszközévé válik egy dialektikus folyamat útján, melynek momentumai: a háborútól való huzódozás a gyarmatokat birtokló imperialista országokban, melyek csak veszíthetnek a háborúban; a gyarmatokból kizárt imperialista országok számítása az előbbieknél a háborútól való félelmére s ezen az alapon agresszív előtörésük abban a feltevésben, hogy az előbbieknél nem merik háborús kenyértörésre vinni a dolgot; a gyarmatokból kizárt imperialista országok agresszív előtörése azon a — ki nem számítható — vonalon túl, amely a birtokon belül lévő imperialista országok csekélyebb érdekeit „létérdekeiktől” elválasztja: s ezen a ponton az új imperialista világháború kitörése, mint a mindkét oldalon a világháború elkerülésére irányuló szubjektív törekvés objektív eredménye. Ekkor jön Kassák és, az imperialista háborús veszélyt a „dogmatikus pártmarxisták szajkózásának” minősítve, a gyarmati összefüggések „elemzésének” segítségével bizonyítja, hogy ma már nem számolhatunk a gyarmatok birtokáért kitörő imperialista háborúkkal. Valóban, itt már csak az tisztázatlan kérdés, hogy mi nagyobb: Kassák tájékozatlansága a gazdasági kérdésekben, vagy vakasága a világpolitika realitásaival szemben? Az azonban bizonyos, hogy „átértékelésének” eredménye semmi más, mint az imperializmus apológiája, az imperializmus háborús rendszerének a világbéke rendszerévé való átköltése.

És a faszizmusról való kritikája sem más, mint a faszizmus apológiája. A fasiszta diktatura a kapitalizmus felbomlásának tünete, mert az osztályellentétek és az imperialista ellentétek terméke ezek kiélesedésének magas fokán, — amelyen a polgári demokrácia eszközei nem képesek már egy országban a kapitalizmus fennmaradását, ill. érdekeit biztosítani s amelyen már a kapitalizmus önfenntartási törekvése is az antikapitalista demagógia leplebe kénytelen burkolózni. Ugyanakkor a fasiszta diktatura egyben nyilvánvalóan a kapitalizmus felbomlásának az eszköze is, mert: a gazdaságot a háborús — a háborúra készülő — gazdálkodás, a politikát a terror állandó nyomása alá helyezi s ezáltal továbbélesíti az osztályellentéteket; gyakorlatával antikapitalistajelszavainak demagóg voltát, önmagát, mint a monopolkapitalizmus diktatúráját szükségképpen leleplezi s a kapitalizmus ellenében a szubjektív tömegeket is fokozatosan átrendíti az objektív antikapitalista frontba; végül szélsőséges nacionalista és háborús ideológiájának hirdetésével, háborúra való nyílt készülésével még jobban kiélezi az imperialista ellentéteket is. Maga Mussolini világosan kifejezte legutóbb a faszizmusnak a kapitalizmus ellentéteit kiélező jellegét, amikor kijelentette egy újságnyilatkozatban, hogy a fasiszta Olaszország ez előtt az alternatíva előtt áll: éhenhalni, vagy (világháborút kockáztató) háborút kezdeni. A kapitalizmust fasiszta fejlődése közvetlenül oly alternatíva elé állítja, melynek egyik tagja a belső forradalom, a másik a külső háború, mindkét tagja a kapitalizmus végletekig kiélesített ellentéteinek közvetlen kirobbanása. És a kapitalizmus e végletekig kiélesített ellentéteinek talaján a faszizmus vagy a bankettre is kényszerül. Mussolini azt is kijelentette fentebb idézett nyilatkozatában, hogy Olaszország *mindent* Abesszinia megszerzésének lapjára tett fel. A faszizmus kénytelen a majdnem teljes külpolitikai elszigeteltség helyzetében egy oly gyarmatért, melynek még gazdasági értéke is kérdéses, világháborút kockáztatni. Így a faszizmus a kapitalizmus ellentéteinek kiélezése által szükségszerűvé tett „kalandorpolitikájával” is meggyorsítja, az imperialista ellentétek kirobbanását.

Ez a fasizmusnak a tények és saját képviselői beismerése által bizonyított történeti szerepe az imperialista kapitalizmus rendszerében. Hogyan fogja fel ezzel szemben Kassák a fasizmus történeti szerepét? Kassák a fasizmusban a felfelé haladó progresszív kapitalizmus politikai formája látja, amely nemcsak belsőleg áll szilárd alapokon, hanem egyben a nemzetközi jogrend, sőt a nemzetközi gazdasági rend megvalósításának eszköze: „Az ellenforradalmi hullám évekre, évtizedekre a maga sodrába erőszakolta Európa gazdasági és politikai alakítását.” (47.), „Születendőben van és a világra fog jönni az olasz, német, angol és francia kormány fasiszta blokkja.” (16-17.), amellyel szemben a munkásság részéről „most komoly ellentámadásról szó nem lehet.” (19.) „A fasiszták háborús fejtegetéseivel kár komolyabban foglalkozni.” (35.) ... „a fasiszta ideológia és gyakorlat ... külpolitikájában *félreérthetetlenül* a többi nemzetekkel való békés összefogás lehetőségeit készíti elő.” (33.) A fasizmus nemzeti jelszava „a gazdasági élet valamilyen formájú nemzetközi kooperációját készíti elő... Nem kétséges előttünk, hogy egyelőre a munkásságnak, mint hatalmi tényezőnek a kikapcsolásával a nemzeti jelszavakat hangoztató tőke nemzetközi koncentrációjáról van szó” (33-34.) Így Kassák fantáziájában a fasizmus a kapitalizmus felbomlásának tünetéből és eszközéből a kapitalizmus megszilárdulásának és felemelkedésének tényezőjévé, a fasiszta gazdaság, háborús autarkia-törekvése a nemzetközi gazdasági kooperáció alapjává és a német-lengyel-japán fasiszta blokknak a Szovjetunió ellen imperialista háborút előkészítő tervei a nemzetközi jogrend megteremtésének eszközévé változnak át. Valóban az utóbbi tervet Goebbels, a fasiszta propagandaminiszter sem irhatná körül ékebben... Ezek után persze már nem csodálkozhatunk azon, hogy Kassák Hitlert tekinti a taktikában Lenin egyetlen tehetséges tanítványának (15) s hogy Hitler antikapitalista szólamaikat is feloldja az üres demagógia vádjá alól, amikor ezekben „a mai helyzet reális valóságának” kifejezését látja. (32). És csak a koronát teszi fel mind ezekre az elvétett kifejezésekre az egyéniség mélyéből eredését igazolva, Kassáknak az az elszólása, hogy „a fasizmus... erejét ... a belső osztályerők kiegyensúlyozására koncentrálja.” (34.) Ilyesmiről, az osztályerők kiegyensúlyozásáról a nemzet egység keretében, mint a fasizmus céljáról, tényleg eddig csak a Carta del Lavorohoz hasonló fasiszta dokumentumokban olvashattunk.

• Kassák ugyan ezekkel a tételeivel sem tarthat igényt teljes eredetiségre a munkásmozgalomban. Könnyen felismerhető a fentiekben az ultra-imperializmus Kautsky-féle „elméletének” s azon „organizált kapitalizmus” csődöt mondott szociáldemokrata „teóriáinak” a viszfénye. De a fasizmusnak, mint a kapitalizmus magasabb fokának a felfogása is a II. Internacionale vezetőitől, Vanderveldétől, Blumtól, Bauertől és társaiktól származik. Vandervelde Olaszország és Németország gazdasági rendszerében a „liberális kapitalizmus ellentétjét” látja (*Kampf*, 1933. jul.-aug. szám) és Blum átmeneti formáknak tekinti őket a tiszta kapitalizmus és a teljes szocializmus között. De azt el kell ismerni, hogy Kassák annyiban itt mégis eredeti — sőt ezuttal kivételesen a felszint is áttörve, a lényegig hatol, — hogy teljes leplezetlenségében kiteríti a napfényen az utóbbi tanok elburkolt objektív lényegét: a fasizmus apológiáját.

Kassák tehát mindenekelőtt időszerűvé teszi az anarkoszindikalista ideológiát akként, hogy kiegészíti az imperializmus és a fasizmus „oly elméletével”, mely nyílt apológiája ezeknek. Milyen gyakorlatot ajánl most már ezen az elméleti alapon? És hogy alakul egyáltalán nála az

elmélet és a gyakorlat viszonya, amelyeknek dialektikus egységét szintén számonkéri (13.) a munkáspártoktól?

Kassák legelőbb is kiselejtezi a gyakorlat területéről mindazokat a tényezőket, amelyek reális erőt képviselhetnek a fasizmussal szemben. Láttuk már, hogy a pártot, legalább mint az osztály vezetőjét, elveti 3 hogy a fegyelem megszüntetésével mindenesetre cselekvésképtelenné tenné. Ezen felül leszögezi azután, hogy „a mai romantikus formájában a német és osztrák ugynevezett földalatti mozgalom erejében és jövőbeni lehetőségeiben” nem hisz. (46). Az egységfront pedig szerinte csupán „az osztályharc akcióleszerelését fogja eredményezni.” (55). S csak természetes, hogy végül, ha már a „progresszív” polgári sajtó megállapítja, Kassák is sietve elkönyveli, hogy a Szovjetunió „lemondott a világforradalomról.” (53.) De egyáltalában „a forradalmi romantikával” is gyökeresen leszámol Kassák: „A fegyveres felkelés gondolata ma már nem egyéb reakciós dogmánál.” (45.) Persze az olvasó emlékezhetik még arra, hogy Kassák könyve elején azt a koncepciót szegezte szembe a munkáspártokkal, amely „ugy az evolúció, mint a revolúció” elemét magába foglalja. Mi lesz azonban most már a revolúcióval, ha a fegyveres felkelés gondolata nem egyéb reakciós dogmánál? Könnyen megmondhatjuk, hogy mi lesz, bármiképp értékeljük is egyébként a forradalmat, mint a történet, vagy a politika eszközt: frázis lesz belőle, baloldali frázis és frázis lesz így a revolúció és az evolúció, ez ellentétek egységének dialektikus gondolatából is. Hiszen tudjuk már, hogy Kassáknál a dialektikus frázis „képviselet” a dialektikus tudományt. De a dolog nemcsak ilyen egészen egyszerű. Kassák t. i. egyuttal „finom disztinkciót” is visz itt keresztül. A jelszó: „erőszakos úton, de nem fegyveres akciókkal.” (45). És itt már nem is az anarkoszindikalistáknak, Sorelnak az osztályelkülönzést biztosító, erkölcsi értékeket, forradalmi hitet szülő, sztrájkokban érvényesülő, „violence”-a lebeg szeme előtt, hanem, ha már Lenin egyetlen tehetséges tanítványa Hitler, Hitlert tekinti követendő példának. Hogy azután hogyan kövesse a munkásság, amikor a fasizmus ellen vonul fel, Hitler példáját, aki a munkásság ellen vonult fel a kapitalizmusért s így természetesen nem találta magát szemben a kapitalizmus fegyveres erejével, ennek a fejtörő kérdésnek az eldöntését Kassák rábizza az olvasóra. És ép így üdvös elmélkedések lehetőségét biztosítja olvasóinak azzal az — ezuttal a történetet „átértékelő” — megállapításával, hogy „az orosz forradalmárok sem... tömegeik fegyveres erejével hódították meg a hatalmat.” (45).

De az ut mindenesetre szabaddá vált most már a megújuló munkásmozgalom előtt. A reális mozgalmi erők eltávolításával a rombolás munkája véget ért s Kassák hozzáfoghat az építéshez. A munka, amelyet véghez vitt, éppen olyan radikális, mint volt valamikor az anarkisták célkitűzése. De míg az anarkisták a polgári társadalom egész épületének a lerombolását követelték, a polgári társadalom tabula rasáját, hogy építhessenek, Kassák az egész eddigi munkásmozgalomban csinál tabula rasát. S ennek megfelelően a jelszó, amit most már kiad: „a munkásmozgalomnak jóformán újból előlről kell kezdenie mindent.” (17) Azonban ennek a jelszónak a kiadásánál sem az anarkisták vagy szindikalisták inspirálják, hanem, változatosság kedvéért, ezuttal éppen az a német szociáldemokrácia, amelynek szellemét látszólag gyökeresen ki akarná irtani a munkásmozgalomból. Az „ujrakezdeni” jelszó egy szociáldemokrata brosura címéből van átvéve (*Miles: Ujrakezdeni! Fasizmus vagy szocializmus.* Karlsbad, 1933.), amelynek tanításait Kassák egyébként is megszívlelte. Ha ez a broszura a német szociáldemokrácia

közvetlen politikai céljának „a demokrácia visszaállítását” tűzi ki s e cél érdekében a szociáldemokrácia együttműködését kívánja a fasizmus polgári-demokratikus ellenfeivel, Kassák ugyancsak kijelenti, hogy: „az a meggyőződésünk, hogy a fasiszták elleni mozgalom első lépésének demokratikus követelésekkel kell megindulnia” és a munkásosztálynak „maga előtt kell tolnia a szabadszellemtű polgárságot.” (35-36). S ha a broszura szerzője — számolva azzal, hogy a német munkásság a polgári demokráciával és a polgári pártokkal való együttműködéssel tett tapasztalatai után nem egykönnyen lesz hajlandó ilyen programot magáévá, tenni — sietve kijelenti, hogy a cél mindazonáltal nem egy második weimari köztársaság felállítása, Kassák nem kevésbé siet annak leszögezésével, hogy „jelszavunk... nem a weimari demokrácia visszaállítását... foglalja magában”, hanem — persze — egy korszerűen „átértékelt” demokrácia fogalmára utal. (36). A szocializmusért való munkás-egységfront tehát „az osztályharc akcióleszerelése” de a polgári demokráciáért való koalíció a polgári-demokratikus csoportokkal „új” és sokat ígérő mozgalmi eszköz, amelynek, minthogy Kassák „átértékeltte” a világon semmi köze sem lehet a weimari demokrácia osztályegységgyüttműködéséhez.

Minthogy azonban mi már kellőképpen tudjuk értékelni a Kassák-féle „átértékeléseket” s éppen elég baloldali frázissal találkozunk már eddig is Kassák „ujtásaiban”, nyugodtan megállapítjuk, hogy Kassák jelszava: újramezdeni a gyakorlatot, azt jelenti itt, hogy: visszatérni a német szociáldemokrácia csődöt mondott politikai gyakorlatához. Jelenti persze ez a jelszó ezenfelül, mint láttuk, a visszatérést a mozgalom anarkoszindikalista gyermekbetegségeihez is és jelenti kitalált szervezeti formák propagálását, valamint a tömegek erkölcsi nevelésének utópista követelését. Mást nem jelent? Nem túl sovány eredménye volna ez a nagyszabású „átértékelésnek”? Ne siessük azonban el a dolgot. Jelenti még azt is, hogy a megújult gyakorlatnak be kell bizonyítani „a szocialista társadalom realizálhatóságát”. Hogyan? talán akként, hogy rámutat az épülő szocializmus történeti példájára? Világért sem „A szocialista társadalom. realizálhatóságát egyelőre alig bizonyíthatnánk mással, mint éppen kulturális felkészültségünkkel, korszerű gondolkodásunkkal, tudományos és művészi teremtőképességünkkel.” (24) Tehát a munkanélküliek és a racionalizált üzemek munkásai igyekezzenek a polgárságot bámulatba ejteni tudományos és művészi alkotásaikkal, kulturális eredményeikkel és gondolkodásuk teljesítményeivel, amely emelkedjék fel legalább is Kassák korszerű gondolkodásának a színvonalára. A polgárság kétségen kívül végül is le fogja tenni a fegyvert ezek előtt a teljesítmények előtt és így Max Adler tétele is bizonyítást fog nyerni, amely szerint az osztályharc: szellemi harc.

Ezzel a csucsteljesítménnyel azonban ki is merül Kassák alkotó ereje. És így miután elismerését fejezte ki önmagának, hogy mindenestre „némely kérdésnek már a gyökeréig” lehatolt (43), a teremtő munkát követő kimerültség csüggedtségével jelenti ki: „Hogy mit kell majd tenni holnap és holnapután? — nem tudom tömör szavakban kifejezni.” (44) Tényleg, mire valók volnának a pártok? Mire valók a pártok, miután Kassák szerint tönkretették ádáz testvérharcukkal a munkásmozgalmat, miután „egyszersmindenkorra megvalósíthatatlan... a két párt egyesülésének szép álma” (14) és az örökös testvérharcra ítelt pártok történeti hivatása csak az lehet, hogy utána kullogjanak a „gazdasági” és a „kulturális” front alapvető tetteinek? Természetesen arra, hogy Kassák helyett egységesen megmutassák, hogy „milyen uton és

módon induljon meg a szocialista mozgalom lendülete." Természetes, hogy ezek után legalább is „a részletek kidolgozása a pártok és a mozgalom belső ügye. (35) Kassák gondolatmenetének köre ezzel azután lezárul, lezárul — „harmonikusan” — egy koncentrált lapos ellenmondással szemben álló és szembenállásra ítélt pártok működésén; azzal folytatta, hogy a pártokat ledegradálta a mozgalmi szervek utolsó helyére; s most azzal végzi, hogy újból felemeli őket az osztály élére, az osztály történeti hivatásának a magaslatára, amelyen az elvont „mozgalomban” a konkrét pártokra várakozik az a feladat, hogy — igaz, „csupán” a Kassák által megadott direktívák alapján és így „csak” a részletkérdésekben — megmutassák, hogy „milyen uton és módon induljon meg a szocialista mozgalom lendülete” s amelyen meg kell oldaniok egyben azt a nyilván „dialektikus” feladatot is, hogy *ellentétként* helyezkedve szembe egymással, *egységes* lendületet adjanak a szocialista mozgalomnak. Hegel szerint a gondolkodás önmagába visszafutó körpályáján mozog. Alig hisszük, hogy Kassák ismeri Hegelnek ezt a tételét, de azt is alig hisszük, hogy Hegel ilyennek képzelte a gondolkodás önmagába visszafutó körpályáját.

Bárhogy is álljon azonban a dolog, most már előttünk van teljes egészében a „marxizmusnak” Kassák által átértékelt elmélete és előttünk van az a gyakorlat, amelyet Kassák a munkásmozgalomnak ajánl. Milyen kapcsolatban áll tehát ez az elmélet és ez a gyakorlat; egységet alkotnak-e egymással; ha igen, mi állapítja meg egységüket; s ez az egység dialektikus egységnek tekinthető-e?

Mielőtt válaszolnánk erre, tegyük fel még azt a kérdést, hogy mit értünk szociálfasizmuson? Szociálfasizmus a munkásmozgalomban érvényesülő az az irány, amely, a szocializmusért és a fasizmus ellen folytatott küzdelem leple alatt, objektíven a kapitalizmust és a fasizmust támogatja azáltal, hogy a tömegét eltántorítani igyekszik — ha kell, baloldali frázisok és baloldali manőverek segítségével — a szocializmus kivívására és a fasizmus legyőzésére objektíven alkalmas eszközök igénybevételétől. Egy olyan elmélet tehát, amely szerint a fasizmus a kapitalizmusnak általánosuló és állandósuló progresszív történeti korszaka; amely szerint az imperializmus és a fasizmus a nemzetközi jogrend és a nemzetközi gazdasági rend rendszere; amely szerint a fasizmus letompítja az imperializmusnak amugy is letompulóban levő ellenmondásait; amelynek legfőbb forrásai — habár gondosan titkoltan is — a szociálfasizmus teoretikusai; amely a tények konkrét elemzését mellőzve belebotlik a felszín jelenségeibe és lapos ellenmondások között bukdácsol; amelynek alapja a gazdasági tájékozatlanság és a reálpolitikai vakság; amely elhomályosítja, sőt meghamisítja a történet összefüggéseit; amely megtagadja a materializmust s helyébe a történet idealista felfogását állítja; amely a marxizmus tételeit csak arra használja, hogy antimarxista gondolatmeneteket leplezzen el velük; amely a dialektikus tudomány helyett csak a dialektikus frázist ismeri; amely a valódi munkáspárt és munkáspolitikai történeti szerepét leszállítja az elpolgáriásodott munkáspárt és munkáspolitikai történeti szerepének a színvonalára — szociálfasizma elmélet, mert a hiveit eltántorítani igyekszik az imperialista fasizmus rendszerének helyes elméleti értékelésétől s ennek nélkülözhetetlen eszközeitől s így objektíven a fasizmust támogatja. Olyan gyakorlat: amely a pártot degradálja, a pártfegyelmet elveti és a párt minden komoly tevékenységi formáját hiúnak tekinti; amely a pártfelettség áruhájában s a baloldali frázis segítségével egy meghatározott párt csődöt mondott politikai vonalát akarja tovább

folytatni; amely a politikai mozgalom fölé helyezi a gazdasági és a kulturmozgalmat; amely a mozgalom történetileg kialakult tömegszerveit helyébe utópista módon fejből kitalált szerveket tervez; amelynek az az ambíciója, hogy a tudományos és művészi teljesítmények területén arasson győzelmet az osztályellenfélen; amely a gyógyulást a gyermekbetegségekbe való visszaesésben keresi; amely eleve lemond a fasizmussal szemben minden komoly ellentámadásról s így önmagára sűti rá a komolytalanság bélyegét..

Azt legalább nem vethetjük tehát Kassák szemére, hogy elmélete és gyakorlata között ellenmondás volna; ez az elmélet és ez a gyakorlat maradék nélkül összeolvadnak a szociálfasizmus egységében. És ezzel végül Kassáknak az elmélet és a gyakorlat dialektikus egységére irányuló követelése is leleplezi magát annak, ami: dialektikus frázisnak.

De Kassák még most sem adja meg magát. Ujult erőt merit abból, hogy nem áll egyedül, hogy az „újjáalakuló mozgalom” előjelei mind sűrűbben mutatkoznak, hogy életjelt ad már magáról „a kezdeményező új generáció”, az „ujító típus”, melynek módszere „szigorúan tudományos és szigorúan marxista”. Kassák hallja már felcsendülni az új generáció ajkán a jövő dalát, amely őt igazolja. És a színen valóban megjelenik — dr Hort Dezső.

AZ ELSŐ OLASZ HADJÁRAT ABESSZINIÁBAN

(Lapmontázs 1895-1896-ból)

Az a megállapítás, hogy a nagy történelmi események rendszerint megisméltődnek, még pedig úgy, hogy a tragédia újból lejátszódik tragikomédia alakjában, az olaszok abessziniai hadjárataiban is beigazolóódik, — bár fordított sorrendben. Itt a tragikomédiára, az 1895-96-as hadjáratra következik az 1935-ös háború tragédiája. A következő újságkivágások, amiket a párizsi Lu című folyóirat válogatott össze, lepergetik az első olasz expedíció eseményeit. 1895-ben indult el Baratieri tábornok Abesszinia meghódítására, gyorsan bevette Aduát, Adigratot, és benszülött csapatok által megerősített ezredei Makalén túl nyomultak előre. Az abesszineket készületlenül érte a támadás s ellentámadásuk ezért valamelyest késlekedett. De 1896 januárjában visszahódították Makalét s az olasz helyőrség maradványai fegyvertelenül vonultak el. Négy hét múlva folyt le a híres aduai csata, melyben az expedíciós sereg az egész háború sorsát eldöntő súlyos vereséget szenvedett.

Háború — békitési kísérlet és ultimátum nélkül

„A legteljesebb nyugalomban éltünk itt, amikor az olaszok Ansaló felé való előnyomulásának híre megérkezett. Az olasz támadás nem lepett meg senkit Baratieri tábornok Bresciában tartott háborús szellemű beszédei után. De az itt tarózkodó európaiak szomorú meglepetéssel állapítják meg, hogy az olaszok még ultimátumot sem intéztek Menelik császárhoz s még csak meg sem kísérelték a békés megegyezést.” (*Le Temps*, 1895 december. *Montan* kiküldött tudósító jelentése Entottó-ból.)

Az abesszinek visszavonulnak

„Baratieri tábornok a parancs értelmében visszavonuló Rasz